

דיני

סתירת כלים

סתירת כלים

איסור סתירת כלי

א- כשם שאין בנין בכלים אא"כ זהו גמור, כך גם איסור סותר הינו רק בכלי גמור - 'שסתירת בנין גמור אסורה אף בכלים ועוד גזירה שמא יתכוין לנקבה נקב יפה שיהא לה לפתח נאה'. אך בכלי שאיננו בנין גמור אין איסור של סתירת כלי [שיד, א].

ב- **אמירה לנכרי בסתירת כלים** - ומכל מקום ע"י נכרי יש להקל לפי שיש אומרים שאין בנין וסתירה בכלים אפילו בבנין גמור וסתירה גמורה ויש לסמוך על דבריהם לענין אמירה לנכרי אם הוא לצורך השבת: [שיד סעיף יז].

ג- 'חבית של חרס שאינה מחזקת ארבעים סאה שנשברה ודיבק שבריה בזפת מותר לשברה בשבת בין ביד בין בכלי כדי ליקח מה שבתוכה ואין בה משום סתירה מפני שאינה בנין גמור' [שיד, א]

יסודות ההלכה

סתירת כלים

איסור עשיית פתח

א- מלבד איסור של סותר ישנו איסור נוסף של תיקון כלי, בעשיית פתח לכלי שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות, ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי [משמע שהאיסור איננו משום סותר על משום תיקון כלי בעשיית הפתח שלא יתכוין ליפות השבירה להיות לה לפה, שתהא עוד כלי-רש"י].. . לית ליה לרבי אליעזר הא דתנן : שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות, ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי? - אמר רב אשי: כי תניא ההיא – במוסתקי [זוכיון דרעועה היא - ליכא למגזר בה שלא יתכוון לעשות כלי-רש"י] [ביצה לג,ב].

יסודות ההלכה

סתירת כלים

איסור עשיית פתח

א- 'העושה נקב בדבר תלוש אינו חייב אלא אם כן הנקב עשוי להכניס ולהוציא בו . . . וחייבים על עשייתו משום תיקון כלי שהיא תולדת מכה בפטיש .. ובין שעשה הנקב בעץ בין במתכת בין בכלים חייב עליו משום מכה בפטיש אם הוא עשוי להכניס ולהוציא' [שיד, ב].

ב- 'וגזרו חכמים על כל נקב אפילו עשוי להוציא בלבד או להכניס בלבד שמא יבא לעשות נקב שחייבים עליו, לפיכך אין נוקבים נקב חדש בחבית שיזוב בו היין ואפילו היה בו נקב ובא להוסיף בו מעט להרחיבו אסור והוא שמתכוין להוסיף ' [שיד, ג].

יסודות ההלכה

סתירת כלים

איסור עשיית פתח

א- בהסברת הדין מבארים הפוסקים -

ב- 'דכל פיתחא וכו' לאסור נקב החבית בהכרח לא הוי מטעם בנין דאין בנין וסתירה בכלים ולא הוי אלא מטעם גמר מלאכה וכמו שכתבתי דלא חשיב גמר מלאכה להתחייב אלא אי עביד מידי דחשוב כהא דעביד להכניס ולהוציא' [חפץ ה' מסכת שבת דף קמו עמוד א].

ג- דוג' – אסור לעשות נקב בפיטמת בקבוק ואף לא להרחיבה.

יסודות ההלכה

סתירת כלים

עשיית פתח בכלי גרוע -

א- גם בכלי גרוע יש איסור של עשיית נקב - 'חבית של חרס שאינה מחזקת ארבעים סאה שנשברה ודיבק שבריה בזפת מותר לשברה בשבת בין ביד בין בכלי כדי ליקח מה שבתוכה ואין בה משום סתירה מפני שאינה בנין גמור ובלבד שלא יתכוין לנקבה נקב יפה שיהא לה לפתח נאה שא"כ הרי הוא מתקן כלי וחייב משום מכה בפטישי [שיד, א].

ב- משמע שכל שמתכוון לעשית פחת אסור כל פתח אף בכלי גרוע אך כשאיננו מתכוון לעשיית פתח משמע שמותר -

יסודות ההלכה

סתירת כלים

עשיית פתח בכלי גרוע -

א- והגרשז"א למד ש'איסור עשיית פתח יפה הוא רק באופן שעל ידי כך הוא מתכוון ליצור כלי שימושי ולכן קופסאות שימורים וסרדינים כיון שרובא דרובא זורקים הקופסא לאחר ריקון המאכל ולא משתמשים בקופסא שימושים חוזר לכן אנו רואים את הקופסא כעטיפת המאכל וכשובר קליפת האגוז ואין בפתיחתן משום עשיית כלי וכמו כן מותר לנקב שקיות משקה בקש ולפתוח את הלשונית של פחיות השתיה כיון שזורקן מיד לאחר גמר השתיה'.

יסודות ההלכה

סתירת כלים

היתר חותלות - לשון אדה"ז

א- 'חותלות של תמרים ושל גרוגרות דהיינו כלים העשויים מכפות תמרים ומניחין בתוכם גרוגרות או תמרים שלא נתבשלו בחמה שיגמרו שם בישולם אם הכיסוי קשור בהם בחבל מותר להפקיע החבל או לחתכו כמו שנתבאר למעלה ואפילו גופן של כלים אלו מותר להפקיע ולחתוך מפני שבנין כלים אלו העשויים מכפות תמרים הוא בנין גרוע שאינו עשוי להתקיים הרבה וכשסותרו אינו אלא כמי ששובר אגוזים ושקדים בשביל האוכל שבהם' [שיד, יח].

היתר חותלות

סתירת כלים

היתר חותלות - ההבדל בין זה לכלי גרוע

בשו"ע נשנו ב' היתרים אי 'מוסתקי' ב' 'חותלות' - וצריך ביאור האם זה ב' דוג' לבר אחד או ב' עניינים שונים?

היינו האם הגריעותה של חותלות היא באותו הסוג של 'מוסתקי', היינו גריעותה ב'גוף' הכלי,

או שזהו היתר מחודש הנובע מסוג השמוש בכלי היינו גריעותה בשימוש דכיון שזה כלי שכל מהותו היא להוות קליפה לאוכלים לכן מותר לסותרו אף שהוי ככלי גמור.

היתר חותלות

סתירת כלים

היתר חותלות - ההבדל בין זה לכלי גרוע

א- שיטה א:

ב- הפמ"ג [א"א יד] מביא מש"כ השכנה"ג שדחוק מאוד לאמר שהיתר 'חותלות' חד הוא עם היתר 'מוסתקיי' שאם כן מדוע כתב **הכלבו** שההיתר הוא מפני 'דהוי כשובר אגוזים או שקדים', משמע שההיתר איננו מפני שזה כלי גרוע באיכותו **אלא זה היתר מיוחד בסתירת כלי שמהווה רק כקליפה לאוכל שבתוכו ומלבד זה אין לו כל שימוש.**

היתר חותלות

סתירת כלים

היתר חותלות - ההבדל בין זה לכלי גרוע

שיטה ב:

- המ"א כתב שכל ההיתר הוא רק כאשר זה כלי גרוע ולדבריו זה ממש ההיתר דסעי' א. וראה **מאמר מרדכי** שגם כתב שההיתר הוא מפני 'דלא הוו כלים גמורים', וכך מסיק גם הערוך השלחן והתהלה לדוד וז"ל התהלי"ד ביאור שיטת המ"א "והיינו כיון דאינו עשוי אלא כדי שיתבשלו התמרים בתוכם **אין עושים אותם** כלים גמורים אבל כלי גמור פשיטא דאסור אף אם עושים אותם כדי שיתבשלו התמרים. . ועיקר כונת המ"א להוציא מדעת השכה"ג דטעם חותלת הוא שאינם עשויים אלא שיתבשלו התמרים בתוכם".

היתר חותלות

סתירת כלים

היתר חותלות - ההבדל בין זה לכלי גרוע

שיטה ג.

ההיתר איננו מפני שזה כלי גרוע אלא מפני שזה כל המיוחד למאכל שבתוכו, חידשו האחרונים הנ"ל כי ההגדרה לכלי שעשוי רק לצורך המאכל ולא לשום צורך אחר, הוא במה שלאחר שירוקנו את המאכל משם, משליכין אותן לאשפה, ואין משמרין אותם להניח בהם תמרים וגרוגרות אחרים או להשתמש בהם לדברים אחרים. ולכן אף חותלות של גרוגרות אינם בשם כלים כיון דעשוין שישתמשו רק לתמרים וגרוגרות אלו אלא נבטלו להתמרים וגרוגרות שבהם ונחשבו כמו קליפת אגוזים דהוי רק כמו שעשו קליפה להם כיון דשייכין רק להם ויותר לא ישתמשו בהם ומ"ל קליפה שבידי שמים או שנעשה בידי אדם, ואין נוגע לנו מאיזה טעם עושין זה כיון דעכ"פ נעשה הכלי רק לפירות אלו הוא רק כקליפה ואינו בשם כלי.

היתר חותלות

סתירת כלים

היתר חותלות - ההבדל בין זה לכלי גרוע דעת אדה"ז

א- והנה פשט לשון אדה"ז מורה שהבין שההיתר הוא מפני פחיתות הכלי שאיננו עשוי להתקיים כדעת המ"א וסייעתו. ומה שכתב את טעמו של השו"ע 'כמי ששובר אגוזים' נראו שכוונתו שכשם שהם כלי גרוע כך הבינו רביס בדעת אדה"ז.

ב- אך יש דייקו שיש כמה צ"ע בלשון אדה"ז, ולכן יש שחידשו שלדעת אדה"ז חותלות הם כלי גמור באיכותו אלא שלמעשה איננו עומד להתקיים הרבה זמן ובצירוף מה שכל מהות הכלי היא בשביל אוכל שבתוכו מותר לסותרו בשבת.

היתר חותלות

סתירת כלים

מה זה גדר שאינו מתקיים הרבה?

א- בסיי רנט, ז' בדין סתירת דלת התנור כתב שההיתר הוא רק כשעשוי לסותרו ביומו. אך כאן כמובן שלא שייך לאמר כן.

ב- ובקצה"ש [קיט בדה"ש ז'] כתב שהגדר הוא שמיד אחרי הוצאת המאכל זורקים לפח [כאחרונים הנ"ל].

ג- יש שכתב שאף באם לא מרוקנים מיד את הכלי כל שלא משתמשים בו אלא למאכל המקורי דינו כאינו מתקיים הרבה.

היתר חותלות

סתירת כלים

מה זה גדר שאינו מתקיים הרבה?

א- ועכ"ז 'קופסאות המכילות אבקת שוקו קואקר ומטרנה שהקופסא עשויה מחומר טוב במיוחד כדי שאפשר יהיה לאחסן שם את האבקה לזמן ממושך של כמה חודשים בכה"ג ע"י שמסיר את המכסה המתכתי שסוגר את הקופסא תשיב שעושה כלי שמיועד לכתחילה לאיחסון המאכל וחוששני שאסור לפותחם בשבת'.

ב- אך ראה באריכות בשו"ת קנה בשם ח"א ס"י כב דף לו משי"כ בביאור דדעת אדה"ז, שכל ההיתר הוא מפני שזה כלי גרוע וגם עשוי רק למען המאכל שבתוכו עיי"ש.

היתר חותלות

סתירת כלים

פתיחת קופסאות שימורים –

א- כתב התהלה לדוד [שיד אות יב] שבמח' הנ"ל תלויה השאלה האם מותר לפתוח קופסאות שימורים סרדינים וטונה וכיו"ב בשבת, דלדעת המ"א וסייעתו, אין כל היתר לפותחם כיון שהם כלים גמורים שלא מצאנו כל היתר לסותרם.

ב- ואילו לפני הבנת הפרמ"ג וכש"כ לפי מש"כ האחרונים הנ"ל שכל שהכלי מיועד רק למאכל שבתוכו שום הרי הוא כקליפה, יהיה מותר לסתור קופסאות שימורים באם לא שומרים אותם אחר הפתיחה.

ג- והנה בדעת אדה"ז הראנו פנים, ולפי פשטות לשונו נראה היה שהדבר אסור כיון שס"ל כמ"א.

פתיחת קופסאות שימורים

בשבת

סתירת כלים

פתיחת קופסאות שימורים –

א- הרב דווארקין ע"ה מד"א דשכונת המלך קראון הייטס [קובץ רז"ש עמ' 63] היה מורה שאסור לפתוח קופסאות שימורים, ולא מועיל להתיר מחמת שזורקם לפח.

ב- אך הקצה"ש ס"י קיט בדה"ש ז כתב – 'הנה רבים נוהגים היתר לפתוח בשבת תיבת בדיל חתומה בעופרת שבתוכה דגים קטנים שקירין סרדין .. ואילו היו נוהגין להשליך הקופסא אחר שהוציאו ממנה הדגים, היה אפשר להתיר מפני שלא נעשה לקיום לשם כלי אלא כדי לשמור על הדגים וכמו כלי העשוי מכפות תמרים, אבל בהרבה פעמים אין משליכים הקופסא אלא מחזיקין אותה להשתמש בה ע"כ צ"ע בהיתר פתיחת הסרדין'.

פתיחת קופסאות שימורים בשבת

סתירת כלים

פתיחת קופסאות שימורים –

א- מנחת יצחק (ח"ד סי' פ"ב) – יובזה תבנא לדינא, **דבודאי ראוי לפתוח הקופסאות מע"ש**, וביותר שגם בהתזת ראש החבית, המפורש בש"ס להיתר, איתא ברש"ל הובא בא"ר שם (אות ז'), דאין היתר, אלא משום האורחים, **הרי שבקישוי התירו ...** בנד"ד בודאי **כל ההיתרים המה בקישוי, - ולכן לכתחילה יפתחו מע"ש דוקא**, - ובדיעבד, אם מנהג של כל בני אותו המקום לזרוק הקופסאות אח"ז, מי שמתיר לפתוח אותם כמות שהם, **יש לו על מי לסמוך**, - ואם יש אנשים שמצניעים אותם לאיזה השתמשות כנ"ל, אפשר להתיר ע"י העצה הנ"ל.

פתיחת קופסאות שימורים
בשבת

סתירת כלים

איסור עשיית פתח נאה בפתיחת קופסאות שימורים –

א- יש להמנע מעשיית פתח יפה בכוונה – ולכן ראוי שלא לפתוח מהלשונית אלא לפתוח עי"י פותחן וגם בזהראוי שלא יפתח לגמרי אלא רק חצי וכדו'.

ב- ויש שכתבו שאין להקפיד בזה כיון שחותלות גריע ממוסתקי שכיון שזורקים את הכלי מיד שוב לא שייד חשש של עשיית פתח יפה, משום שבכה"ג הכלי בטל למאכל ואין לו כלל שם כלי. ויש שדייקו כן אף מאדה"ז (סשי"ד ס"א) שהזכיר בדין "מוסתקי" איסור עשיית פתח יפה ואילו בסעי' יח בדין "חותלות" לא הזכיר איסור עשיית פתח.

ג- למעשה פוסק הגרשז"א [שש"כ פ"ט הערה עב (מהד"ח)] - 'וגם רצוי שהנקב שהוא עושה בשקית החלב יהיה קטן מאד שראוי רק להוציא ולא להכניס. וכל זה למי ששכח לחתוך כראוי מבעוד יום אבל אין לסמוך על כך לכתחילה'.

**פתיחת קופסאות שימורים
בשבת**

סתירת כלים

כלים גרועים בעצם

א- פתיחת עטיפות וכיו"ב – מותרת כשיש בזה צורך לשבת. כמו כן מותר למעוך כלי ח"פ פשוט שאין לו קיום.

ב- יש לכאורה בעיה של עשיית פתח- 'וגם רצוי שהנקב שהוא עושה בשקית החלב יהיה קטן מאד שראוי רק להוציא ולא להכניס. וכל זה למי ששכח לחתוך כראוי מבעוד יום אבל אין לסמוך על כך לכתחילה.

ג- שו"ת מנחת יצחק חלק ו סימן כז 'לפתוח השקיות חלב בשבת ע"י השחתה דוקא'.

כלים גרועים

סתירת כלים

למעשה

- א- כיוון שבפתיחת האריזות בשבת עלולות להתעורר בעיות שונות, לפיכך ראוי לכל אדם שכל מוצר שניתן לפתחו מערב שבת קודש, כגון קופסאות שימורים, מטרה. שקיות אכסון של: אבקת דייסה, אבקת שוקו, חלב, מגבונים, מארזי טיטולים. קופסאות של משחקים וכדומה - ידאג לפותחם קודם השבת.
- ב- כאשר המוצר יתקלקל באם יפתח מעש"ק, כגון מעדנים, שלוקים ודומיהם, אזי יתבאר לקמן מה הדין וכיצד.

**פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת**

סתירת כלים

קופסאות שימורים :

- א- לכתחילה אין לפותחם בשבת.
- ב- קופסאות שימורים שאין רגילות להשתמש בהם לאחר ריקון המאכל, מותר במקום הצורך לפותחם.
- ג- כאשר פותחם יפתחם בדרך קלקול, ולכן לא יפחת באמצעות הלשונית, אלא דווקא אם פותחן וגם בזה נכון דלא יפחת פתח גמור אלא רק עד חציו.
- ד- כשבא לפותחן לא יעשה נקב בתחתית הכלי, כיון שבזה עובר על איסור סותר ללא צורך.

**פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת**

סתירת כלים

קופסאות שימורים :

- א- לאחר הפתיחה יש לרוקן מיד את כל תכולת הקופסא לכלי אחר.
- ב- ויש שאף כתב למעך את הכלי.
- ג- לא יסנן את המים, אלא ישפכם עם המוצקים לכלי אחר.
- ד- לאחר ריקון הקופסא, היא 'מוקצה' – ולכן מיד לאחר הריקון, בעוד הקופסא בידו ישליכוה לפח האשפה.

**פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת**

סתירת כלים

אריזות רכות (כגון שקיות חלב, אבקת שוקו, קפה, ודומיהן):

א- נכון לפותחם מערב שבת.

ב- אם בכל זאת נזקק לפותחם בשבת, יפתחם בדרך השחתה, כלומר,

שלא יעשה פתח נאה – אלא יפתחם בפיו או בשינוי.

ג- כמו כן גודל הפתח יהי קטן מאוד, ואם אפשרי יקרע את כל השקית

כך שכלל לא ייווצר פתח.

פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת

סתירת כלים

אריזות רכות (כגון שקיות חלב, אבקת שוקו, קפה, ודומיהן):

א. מוקצה -

אחר שהשקית נתרוקנה לגמרי מהחלב מסתבר שנעשתה מוקצה ולכן אם רוצה לזרוק ולהכניס אחרת במקומה צריך לילך עם המיכל למקום שרוצה שם לזרוק ולנער אותה מהמיכל, ומ"מ בזה שהוריק אותה לא חשיב כביטל כלי מהיכנו כי המיכל מיועד גם לזה אך אם חושש שהשקית נדבקה ויצטרך להוציא ממש בידיים יקפיד להוציא את השקית עם מעט חלב וישתמש בו ואח"כ יזרקנה.

**פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת**

סתירת כלים

אריזות רכות (כגון שקיות חלב, אבקת שוקו, קפה, ודומיהן):

א- מארזים שרגילים להשתמש בהם לאורך זמן (כגון אבקת שוקו), יש לפותחם בדרך השחתה ולרוקן את התכולה מן האריזה מיד לאחר הפתיחה.

א- דההיתר בהם הוא רק מצד מוסתקי, ובמוסתקי לכו"ע יש איסור עשיית פתח נאה וכל ההיתר הוא רק לסתור את הכלי.

ב- מארזים שפתחם סגור ע"י הדבקה, יש המתירים לפותחם בשבת ללא כל חשש.

**פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת**

סתירת כלים

פחיות שתיה-

א- מותר לפותחם בשבת – כיוון שהנם כלי גרוע לכל הדעות.

ב- כמו כן, ניתן להקל ולפותחם מהלשונית.

ג- אמנם, המהדר ונמנע מלפתוח את הלשונית לגמרי אלא רק לפותחה חלקית יש מקום רב להידורו.

ד- כדוג' דין הפחית כ"ה דינם של שקיות שתיה למיניהם.

פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת

סתירת כלים

עטיפות של ממתקים ודומיהן:

א- אריזות אלו עשויים לכך שיפתחום, ויזרקום מיד לאחר השמוש, ולכן מותר לפותחם בשבת.

ב- כשיש הדבקה שסוגרת את הפתח, מותר לפותחו מן ההדבקה בשבת, והיו שהורו שיקרע מתחת, אלא שלמעשה כבר כתבו הפוסקים שלא ראוי לקרוע את העטיפה אלא אדרבה עדיף דווקא לפותחה בפתחה הרגיל.

ג- יש להזהר שלא לקרוע אותיות בעת הפתיחה.

**פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת**

סתירת כלים

קופסאות מטרנה, דייסות:

- א- קופסאות שיש להן מתחת למכסה הפלסטיק, כעין מכסה אלומניום הדבוק לפתח, מותר להסירו בשבת קודם השימוש.
- ב- כשמסירו נכון להסירו בשלימות או לקורעו ואדרבא יש שסברו שעדיף לקורעו ולא להסירו. אך לא ליצור בתוכו פתח.
- ג- בקבוק שמן שיש לו מעין לשונית שיש להסירה לפני השימוש – מותר לפותחה בשבת.
- ד- מצוי מארזי דייסא שאחרי קריעת הפתח, ניתן לסוגרו שוב לשימוש חוזר ע"י דבק או כעין סוגר, יש להמנע מפתירתם בשבת. ובשעת הדחק יש לקורעם מן הצד.

**פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת**

סתירת כלים

מארזי טיטולים:

א- ראוי לפותחם מעש"ק, אך באם לא הספיק רשאי לקורעם בשבת.

ב- מארזים בהם יש סימון היכן לפתוח, אסור לפותחם משם, דהוי מתקן פתח יפה שאסור.

**פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת**

סתירת כלים

מעדנים וכיו"ב:

א- מותר לפתוח את המכסה שעל גביהם.

ב- ז"ל אדה"ז תקיד, יח – 'שני כלים שהן מחוברים יחד בתחלת עשייתן כמו שדרך לעשות שתי כוסות או שתי נרות דבוקין זה בזה אין פוחתין אותם לשנים ביום טוב מפני שהוא מתקן כלי אבל אם לא נדבקו בתחלת עשייתן רק אח"כ נדבקו ממילא דרך עראי מותר לפוחתן אפילו בשבת שאין כאן תיקון כלי כיון שכבר היו מפורדין לאחר גמר מלאכתן עיין סוף סי' ש"מ,

ג- בשו"ת דברי משה [הלברשטס] סי' כ מה שדייק מדברי אדה"ז בזה שאף מעדנים דומים לכלים הנ"ל ולחומר.

**פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת**

סתירת כלים

מעדנים וכיו"ב:

- א- אך יש שכתבו שלא שייך בהפרדת גביעי לבן וכיו"ב בזה מתקן כלי, כיון שנגמרה צורתם לגמרי בבית החרושת, שוב לא שייך בזה מתקן כלי ואי"ז דומה לנרות הנ"ל.
- ב- יש לצרף את שיטת הרגשז"א הנזכרת לעיל שהם כלים גרועים שלא מתשמישים בהם לכלום ולא שייך בשימוש בהם מתקן מנא. ואכן למעשה הגשז"א היה מקל בדבר.
- ג- למעשה ראוי להפריד את הגביעים זמ"ז מערש"ק, ובאם שכח יש מקום רב להקל.

איגלו וכיו"ב:

- א- נכון לעשות פתח מעט גדול. חטיפי קרח (כגון איגלו, שלוקים וכדומה) עם אפשרות פיצול, נכון שלא להפרידם לשני חלקים בשבת.

**פתיחת כלים ואריזות -
למעשה בשבת**